

RENDKÍVÜLI HELYZET KÖZTERÜLETEN – RENDŐRI JELENLÉT DEMONSTRÁCIÓKON

Minden tüntetés – különösen a politikai célúak – állami – ezen belül különösen rendészeti - valamint, társadalmi kihívást jelent, amelyre a rendőrségnek is reflektálnia kell. A békésnek tervezett és annak is induló demonstráció is eldurvulhat a körülmények együttes, nem kívánt hatására. A durvulást általában a résztvevő tömeg kezdeményezi, ami nem jelenti azt, hogy a rendőrség soha nem lenne hibás. Egy tüntetés során olyan elégedetlen emberek gyűlnek össze, akik a társas identitás keretein belül fejezik ki nemtetszésüket a rendszerrel szemben és az azonos értékelvűséget közterületen kollektívan fejezik ki.¹

A 2000-es évek közepén megkezdődő radikális jobboldali tiltakozások során az alapkonfliktusok mellett a köztéri konfliktusok kerültek a figyelem középpontjába. Ennek oka, mint a történész és politológus Ripp Zoltán egy 2019-es interjújában megfogalmazta, hogy a kettéhasított társadalomban fölhalmozódott gyűlöletpotenciál robbanásveszélyes.²

A társadalom érdeklődésének és figyelmének egyik oka egyrészt a tiltakozások és azok kezelésének addig nem tapasztalt erőszakossága. Másrészt, hogy a hatóságok adminisztratív eszközökkel is próbálták megakadályozni a tiltakozó rendezvények megtartását és a legalitás–illegalitás határát átlépő, tiltakozó szervezetek működését. A radikális jobboldali szervezetek ezzel olyan tiltakozási, illetve szervezeti formákat vetettek be, amelyekkel szemben a hatóságok tehetetlennek bizonyultak. Ezek a formák a spontán tiltakozás, a tiltakozó tábor és a be nem jegyzett mozgalmi szervezetek.

De a tüntetésen történő részvétel nem csupán az érdekérvényesítésről és a politikai hatalom befolyásolásáról szól. „A politikai aktivitás a politikai közösségbe való integráltságot, a politikai és részvételi identitás kialakulását jelzi. Társadalmi szinten pedig a részvételi egyenlőség a politikai közösség inkluzivitását mutatja.”³

Újdonság, hogy „a '90-es évekhez képest az ezredforduló után sokkal gyakrabban került sor nem bejelentett, gyakran erőszakos tiltakozó akciókra. Az évezred elején jelent meg az ökológiai mozgalom – és elsősorban a Greenpeace – eszköztárában a nagy figyelmet kiváltó performansz-szerű illegális akcióforma, amely műfaj nem is kívánt meg nagyszámú aktivistát, így tökéletesen megfelelt az inkább advocacy-group jellegű csoportoknak.”⁴

Tehát ezek az új típusú demonstrációk rendkívüli helyzeteket – erre utaltam a bevezetőben – és ezzel együtt új állami és társadalmi kihívásokat gerjesztettek, amelyek kezelése, megoldása jelentős mértékben függött és függ a rendőrségtől. Ez a függés a tüntetés bejelentésével kezdődik és jó esetben a demonstráció befejezésével végződik;

¹ Gustave Le Bon: A tömegek lélektana. Második könyv: A tömegek nézete és meggyőződése. Franklin-társulat. Budapest, 1913. 69-144. o.

² Ripp Zoltán: A kormány vereség esetén képes polgárháborús szituációt előidézni. HVG, 2019. június 13.

³ Susánszki Pál - Gerő Márton - Unger Anna - Takács Flóra – Takács Erzsébet – Kopper Ákos: Magyarország tiltakozási kultúrája. Tüntetések Magyarországon 2015-2017. Civil Szemle. 2020. március 56. o.

⁴ Mikecz Dániel: Új tiltakozási és szervezeti formák a radikális jobboldali mozgalmi eszköztárban. Politikatudományi Szemle, 2014/4. 77. o.

rosszabb esetben a bírósági ítélettel. Egy békésnek tűnő tüntetés is eldurvulhat és egy előzetesen durvának ítélet demonstráció is lezajlik békésen, különösebb rendőri atrocitás nélkül. Nemzetközi szinten az 1970-1980-as években egyre inkább szelídült Nyugat-Európában és Észak-Amerikában a tüntetések rendőri kezelése, a súlypont ez erőszak megelőzésén és a partnerségen volt. Az ezredforduló után a nemzetközi, globalizációkritikus mozgósítások során azonban a rendőrség sokkal erőszakosabbá vált. Magyarországon a valós terrorveszély, a határőri beosztások ellátása és a kormány erődemonstrációi miatt a magyar rendőrséget is elérte ez a remilitarizációs folyamat, megváltoztatta annak szervezeti kultúráját.

Egy tüntetés bemutatása, elemzése nem nélkülözheti a résztvevők szociológiai bemutatását. 2018 és 2020 között az ELKH TK Politikatudományi Intézetének munkatársai több alkalommal végeztek kérdőíves lekérdézt tüntetéseken. (Békemenet, 2018.03.15., ellenzéki tüntetés ugyanazon nap, rabszolgatörvény elleni tüntetés, 2018. 12. 08., klímátüntetés, 2019. 05. 24. 09. 27, SZFE tüntetés, 2020. 10. 23.)⁵ A vizsgált tüntetések közül három esetben nagyobb számban vettek részt nők, nagyjából 60 százalékos arányban. A Magyar Szakszervezeti Szövetség által szervezett rabszolgatörvény-ellenes tüntetésen, továbbá a 2018. március 15-i Békemeneten vettek részt nagyobb arányban férfiak (54-55%). A Békemenet és az ellenzéki pártok által szervezett megmozdulásokon 70 százalék fölötti volt az 50 évesek és annál idősebben jelenléte. Az elsősorban iskolai sztrájkként indult klímamozgalom tüntetésein 73 százalékot ért el a 35 éven aluliak aránya, és az SZFE tüntetésen is sok fiatal vett részt (35 év alattiak 46%) A vizsgált tüntetéseken erősen felülreprezentált a diplomások száma, aránya az alacsonyabb végzettségű dolgozókat jobban érintő túllóratörvény elleni tüntetésen is meghaladta az 50 százalékot. A politikai részvétel tekintetében a teljes népességben 2,2 százalék a megelőző 12 hónapban a tüntetéseken résztvevők aránya, míg az ellenzéki kampányesemény résztvevői körében annak csaknem 40-szerese, 83 százalék. Az ellenzéki kampányeseményen résztvevők korábbi tüntetési tapasztalatait vizsgálva látható, hogy sokuk (20-47%) rendszeresen megjelenik az országos nyilvánosságot kapó kormánykritikus tüntetéseken.

Ez a kutatás is igazolja, hogy a „ politikai részvétel és a korábbi tüntetési tapasztalatok alapján az is megállapítható, hogy a kormánykritikus állampolgárok egy aktív magja visszatérő tiltakozó, a tüntetés a kormánykritika kifejezésének általánossá váló formája egy aktívan politizáló ellenzéki társadalmi réteg számára. Az eredmények igazolják a „jéghegy csúcsa” jelenséget, miszerint a magyarországi kormánykritikus tüntetéseken nem fejeződnek ki a felső-középosztályon aluli társadalmi csoportok sérelmei, érdekei. A fenti eredmények azt mutatják, hogy ennek oka elsősorban az, hogy a tüntetéseken a társadalom felső rétege mozgósítható.”⁶

2002-ben az év legjelentősebb eseménye július 4-én zajlott le, amikor reggel 8 óra 17 perckor mintegy ötven fő és kilenc gépkocsi eltorlaszolta az Erzsébet hidat, megbénítva ezzel a főváros közlekedését. A blokádot a jobboldal – elismerve annak törvénytelenességét – polgári engedetlenségi mozgalomnak titulálta. Mint megfogalmazták/elismerték a demonstráció ugyan a 2002-es választásokon leadott szavazatok újra számlálásáért zajlott, közvetve azonban a miniszterelnök ellen irányult.

Az este befejeződő demonstráció során többször volt összetűzés a rendőrök és a tüntetők között. A rendőrök határozottan, és a legkevesebb erőszakot alkalmazva oszlatták

⁵ Kik tüntetnek Magyarországon? 2018-2020 közötti tüntetések résztvevőinek összehasonlító elemzése. Forrás: <https://politikatudomany.tk.hu/blog/2020/11/kik-tuntetnek-magyarorszagon> (Letöltés ideje: 2020.11.09.)

⁶ Uo.

fel a tüntetést. A nap folyamán 22 tüntetőt vettek őrizetbe, akik közül ötnek másnap gyorsított eljárásban tárgyalták az ügyét. A legsúlyosabb büntetést – 50 ezer Ft pénzbírságot – a tüntetés „vezéralakja”, az ezzel ismertté vált Budaházy György kapta. Kökényesi Antal budapesti rendőrfőkapitány szerint a rendőröket felkészületlenül érte a jogellenes tüntetés. A rendőrség tartott attól, hogy a nyár folyamán még hasonló törvényellenes megmozdulásokra sor kerül. Emiatt átszervezésekre és átcsoportosításokra került sor. A KR 110 rendőrt a Balatonról véglegesen visszavezényelték a fővárosba, ami azzal járt, hogy a tó partján tovább romlott a közbiztonság. Amit – többek között – a német turisták is szóvá tettek.

2002 tavaszától megemelkedett a nagy tömegeket vonzó politikai rendezvények száma. A rendészeti szervek kockázatelemzéseik leszögezték, hogy ez a folyamat folytatódni fog, ami megköveteli, hogy a rendőrségnek speciális tömegkezelésre felkészített állomány álljon a rendelkezésére. Bebizonyosodott, hogy a megnövekedett feladatok végrehajtására az ideiglenes jelleggel összevont rendőri egységek nem jelentenek megoldást. Ez és a 2006-2007-es évek eseményei is szükségessé tették a rendőri csapaterő, a felderítés, irányítás korszerűsítését.

A júliusi események után a rendőrség nem egyszer a jog „megerőszkolásával” igyekezett elejét venni a politikailag kényesnek tartott megmozdulásoknak. Például 2003 elején „a közlekedés túlzott korlátozása” címén tiltották be a Tibetet Segítő Társaság demonstrációját a kínai nagykövetség előtt. (Mivel a kínaiaknak való megfelelési kényszer azóta csak erősödött, minden kormány igyekszik a nyilvánosság szeme elől eltüntetni a tibeti autonómiával nyilvánosan szimpatizálókat.)

A gyülekezési törvény 2004. május elsejével módosult ugyan – eszerint csak akkor lehet megtagadni az engedélyt egy demonstráció megtartásától közterületen, ha "a közlekedés más útvonalon nem biztosítható"-, a kutatások szerint a rendőrség mentalitása és gyakorlata nem. Nem véletlen, hogy az Egyesült Államok külügyminisztériumának éves jelentése a demokrácia állapotáról a világ országaiban, külön foglalkozott a Magyarországon indokolatlanul betiltott tüntetésekkel.

A civil szervezetek szerint a rendőrségnek előzetesen semmilyen mérlegelési joga nincs egy tüntetés tartalmával kapcsolatban, és nem vizsgálhatja a szervezők politikai nézeteit sem. Ennél nagyobb probléma, ha a rendőrségnek belügyminiszteri/belügyminisztériumi „fülbe súgás” történik. Ez a gyakorlat is a múltba nyúlik vissza. Például Csapody Csaba az iraki háború idején tárgyalta a BRFK vezetőivel a Civilek a Békéért nevű szervezet nevében a BRFK vezetőivel, majd megírta az ÉS-ben, hogy a BM "államtitkári szintjéről" hívták fel egyik tagjukat arra kérve, vonják vissza a demonstráció megtartását tiltó határozat elleni fellépésüket.

A 2006-os választások után bejelentett megszorítások újból felszították a kormányellenes hangulatot. Katalizálta a megmozdulásokat Gyurcsány Ferenc miniszterelnök 2006. szeptember 17-én nyilvánosságra került „őszödi beszéde”, amely morális sokkot⁴ és hónapokig tartó országos tiltakozáshullámot generált. Másnap már tízezres tömeg szólította fel távozásra a miniszterelnököt a Parlament előtt, később a tüntetők egy része az MTV székházához vonult. Itt a követeléseik beolvasását akarták elérni, majd az éjszaka folyamán „megostromolták” az épületet. Az elégtelen rendőri biztosítás, a felek közti párbeszéd hiánya, a tüntetők összetétele és túlereje a törő-zúzóknak javára döntötte el az összetűzést. A rendőri vezetés kudarcát nemcsak az ellenzék, hanem a kormány is nyilvánosan kritizálta, és a továbbiakban határozottabb fellépést várt el a rendőröktől. Ez gyakran a törvényesség rovására történt. A 2006-os „forró ősz” erőszakos

eseményei, a túlkapások nem tervezett akciók voltak, hanem spontán eszkalálódó tömegjelenségek. Az eldurvulás a szemben álló felek interakciójából adódott, melyek jellegzetessége, hogy többségüket kisebb csoportok követték el egy-egy más eseményhez kapcsolódva.

A következő hetek a 2002-es tiltakozások óta megfigyelhető kettősség jegyében teltek, mert amíg a szélsőségesek, futballultrák kisebb létszámú, spontán utcai akciókban vettek részt, addig a „Kossuth tériek” permanens tiltakozására a professzionalizálódás jellemző.

„A kormány és a rendőri vezetés lépései mindeközben a gyülekezési jog korlátozására, a tiltakozás konfliktuspotenciáljának csökkentésére irányultak, amelynek legnyilvánvalóbb példája a Kossuth tér „művelési területté” nyilvánítása. A rendkívül megosztott társadalmi diskurzusban kiemelt helyett kapott az azonosító jelvény nélküli rendőri egységek tagjainak viselkedése, a tömegoszlatásokhoz használt kényszerítőeszközök (pl. gumilövedék, vipera) jogszerűségének megítélése. Látható, hogy a tüntetések rendőri kezelése a meggyőzésre, kölcsönös informálásra épülő felügyelet irányából rövid idő alatt képes a represszív karhatalmi kontroll irányába elmozdulni.”⁷

Az ombudsmani jelentés szerint *„2006 és 2008 között a rendőrség békés tüntetéseket oszlatott fel, diszkriminált a rendezvények engedélyezésekor, amivel gyülekezési jogot sértett – összességében kockázatosabbá tette a részvételt a tiltakozók számára.”⁸* A demonstrációk egészen a 2010-es országgyűlési választásokig folytatódtak, de az október 23-i erőszakos események után már fokozatosan csökkent a kormányellenes tiltakozó őszi demonstrációk több tízezres tömege.

Céljukat tekintve a tüntetések három nagy csoportba sorolhatók: 1. politikai, 2. szakpolitikai, 3. kulturális. Számunkra legérdekesebbek a 1. csoportba tartozó tüntetők viselkedése, mert általában ezek váltják ki a nagyobb létszámú és határozottabb rendőri intézkedéseket, beavatkozásokat. Ezek a demonstrálók a politikai és hatalmi viszonyok megváltoztatásáért vonulnak utcára, szegik meg – adott esetben – a jogszabályokat, „balhéznak”, okoznak botrányt. Mögöttük nem csupán pártok, hanem társadalmi mozgalmak, politizáló csoportok, protopártok állnak.

A tüntetések célját a rendőrség röviden, egyszavas kifejezésekkel jellemzi, amelyekből nem kapunk teljes, árnyalt képet. Ilyen kifejezések a „Tiltakozás”, „Demonstrációs”, Szimpátiatüntetés”, „Figyelemfelhívás”.⁹ A demonstrációk rendészeti kezelését a leginkább érintett fővárosban a Készenléti Rendőrség és a BRFK ideiglenes csapaterje hajtja végre.

A köztéri tiltakozás konfliktusos jellege megköveteli annak hatósági kezelését még a demokratikus, a gyülekezési jogot biztosító országokban is. Természetesen a tüntetések hatósági kezelésének nem csupán a közbiztonság garanciája lehet a célja, de a tüntetők repressziója, elszigetelése is. A tömegmegmozdulások erőszakossá válásában a rendőrség szerepét is vizsgálva, kijelenthetjük, hogy nemegyszer éppen a rendőrök magatartása és intézkedése (volt) az erőszak eszkalációjának oka. Ebben meghatározó szerepet játszik a tüntetők és a rendőrök legitimitásáról vallott eltérő felfogása, valamint a tüntetések, az események és a tömeg homogén egységként történő kezelése. *„A különbségek felett szemet*

⁷ Ferencz Gábor: A magyarságnak már nincs hova hátrálni: radikális jobboldali tiltakozások 2005 és 2010 között. Szociológiai Szemle 2017/1. 102. o.

⁸ Uo.

⁹ A formálisan és/vagy a valóságban „közügy érdekében” tartott demonstráció nem feltétlenül pártpolitikai természetű. Ilyen lehet például az állat- vagy környezetvédelmi célú megmozdulás.

hunyó, differenciáltan, a tömeggel, mint egységgel szemben folytatott beavatkozások odavezethetnek, hogy a tömeg minden tagja egységesen lép fel a rendfenntartók intézkedéseivel szemben.” – állapítja meg teljes joggal Less Ferenc.¹⁰ Ugyancsak őt idézem: „a rendvédelmi szervek többsége... a közelmúltig ellenséges attitűddel fordult a tüntetések felé, egyértelműen veszélyesnek tartva azokat. Megállapítottam, hogy a tüntetők maguk is választhatnak olyan taktikákat, amelyek alkalmazásával keresik a rendvédelmi erőkkel való konfrontálódás lehetőségét. Kimutattam azt is, hogy a politikai tiltakozások békés eszközei általában célravezetőbbek, mint az erőszakos módszerek.”¹¹

A radikális tüntetők megjelenése az elmúlt években nem az egyetlen oka az erőszak eszkalálódásának; ugyanilyen fontos, hogy megtört a szabályok tekintélye.

A rendőrökkel készített interjúkból, a velük folytatott beszélgetésekből kiderül, hogy a tüntetések biztosításával összefüggésben nem befolyásolja őket a politika a demonstrálók személyét, céljait illetően. Kizárólag szakami feladatnak tekintik jelenlétüket. Ezt a kérdést tovább boncolva van ennek egy negatív és egy pozitív oldala. A negatív, hogy a mai fiatalok jelentős része – és ez a rendőrökre is érvényes – közömbös, nem érdeklődik a politikai események iránt. Nem hogy elemezni, értékelni nem tudnak – ez a közoktatás hibája is –, de nem rendelkeznek a hétköznapiakban történő eligazodáshoz szükséges alapvető információkkal sem. A pozitív, hogy a rendőr értéksemlegesen tud viszonyulni a tüntetésekhez, tehát a személyes politikai befolyásoltságtól mentesen képes és tud cselekedni.

A 2006-os események óta a rendőrség is megtanulta kezelni a tüntetéseket, kiszűrni, leválasztani az erőszakosabb tüntetőket és kifárasztani a többieket. Ugyanakkor 2018 decemberében már azt lehetett tapasztalni, hogy a szabályok tisztelete is megtört a tüntetők szemében. Már a rendőrség is határozottabban használta/használja a széles jogosítványait, ez pedig az autoriter rendszerről szóló ellenzéki narratívát igazolja. Ez új jelenségnek bizonyult az ellenzék kultúrájában.

Az új rendészetpolitika szellemében ugyanakkor a rendőrség nem oszlatta fel a spontán tüntetéseket, foglalásokat a 2012-13-as hallgatói demonstrációi és a 2017-es CEU-tüntetések során sem. Bírságot szabtak ki, például a Független Diákszövetség tüntetésén történtek miatt, hogy ti. a rendőrség a közlekedési szabályok megsértésére hivatkozva bírságot szabott tüntető fiatalokat. Vagy a 2020. májusi dudáló tüntetés miatt „indokolatlan hangjelzés használatáért” országgyűlési képviselőket is. Ez a rendőrség számára mind módszerében, mind humán erőforrás tekintetében új feladatot jelent.

A 2014-2018 közötti ciklus egyik legfontosabb jellemzője volt a tiltakozások, mozgalmak, vagy ahogyan az a közbeszédben elterjed és a szereplők önmeghatározásának is megfelelő, a “civiliek” önálló politikai tényezőként való megjelenése. A tüntetésekben egyre nagyobb szerephez jutnak a modern kommunikációs eszközök, hálózatok. Az „Egymillióan a magyar sajtószabadságért” csoport (Milla) 2010. december 21-én alakult meg egy nyilvános kommunikációs hálózaton. Magyarországon ez volt az első mozgalom, ami a Facebookon jött létre. A következő év elejétől több nagyobb tüntetést is szerveztek közel két éven át a kormány ellen.

¹⁰ Less Ferenc: A politikai demonstrációk demokratikus rendőri tömegkezelésének kérdései. Doktori (PhD) értekezés NKE Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest 2016.

¹¹ Less Ferenc: Az alkotmányos jogállam rendőrségének feladatai a politikai demonstrációk biztosításában – nemzetközi kitekintés Forrás: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12377/tezis_hun.pdf;jsessionid=74F39353716A844FEC3F8DE9F0548747?sequence=2 (Letöltés ideje: 2021.06.07.)

A kormány által gerjesztett konfliktusok, a magyarországi viszonylatban óriási tömegeket megmozgató tiltakozások együttesen adtak nagyobb politikai jelentőséget a kormánykritikus civileknek és a tüntetéseket szervezni képes mozgalmároknak 2017 őszéig. A tüntetések sorából kiemelkedik a 2014-es netadós tüntetés és a CEU melletti kiállítás 2017-ben. Az egységes fellépésen túl a tüntetéssorozat keretezése arról is szólt, hogy különböző társadalmi csoportok között jöhet létre szolidaritás. Ebben az időszakban a legerőszakosabb fellépésre a Ligetvédő mozgalom akciói közben került sor elsősorban az építkezést felügyelő biztonságiak részéről. Személyek közötti erőszak a lökdösődés is, de nem mérhető össze azzal, ha fegyveresen, célzottan csapnak össze tüntető csoportok és a rendfenntartók. Nem véletlenül hasonlították össze ezeket a tüntetéseket a 2006-os forró őszi eseményeivel.

A tüntetések során a kényszerítő erő alkalmazása gyakran jár kontraproduktív eredménnyel, mivel rombolja a rendőrség és a közösségek viszonyát és erodálja a bizalmat. Fontos kiemelni, hogy a kényszerítő erő alkalmazásának legitimitása nem csak jogszabályokból ered, a felhatalmazás a közösségek egyetértésén is múlik.

A tömegmegmozdulások erőszakosá válásában vizsgálva a rendőrség betöltött szerepét is, kijelenthetjük, hogy nemegyszer éppen a rendőrök magatartása és intézkedése (volt) az erőszak eskalációjának oka. Ebben meghatározó szerepet játszik a tüntetők és a rendőrök, a tüntetések és az ott történt események legitimitásáról vallott eltérő felfogását, valamint a tömeg homogén egységként történő kezelése. *„A különbségek felett szemet hunyó, differenciálatlan, a tömeggel, mint egységgel szemben folytatott beavatkozások odavezethetnek, hogy a tömeg minden tagja egységesen lép fel a rendfenntartók intézkedéseivel szemben.”*¹² Igaz annak a rendőri vezetőnek a megállapítása, aki azt írta, hogy egy *„demokratikus államban nem tekinthető eredményes intézkedésnek, ha annak nyomán aránytalanul sok állampolgár személyi sérülést szenved, csupán azért, mert a tömegben észlelt bármilyen jogsértésre a rendőrség azonnal reagál, tekintet nélkül arra, hogy az elkövetővel szembeni intézkedés során milyen akadályokon, (békés, jogszerűen viselkedő) tömegben kell átgázolnia.”*¹³

A 2018. évi tüntetési hullám – és fontos ismételt hangsúlyozni – az egységes fellépés valamint a korábban nem vagy csak elszórva tapasztalt indulatosság a tiltakozók részéről különböztette meg a rabszolgatörvény ellenes tüntetéseket a korábbi mozgósításoktól. Az utcán megvalósult teljes egységen túl a tüntetéssorozat azt is bizonyította, hogy különböző társadalmi csoportok között jöhet létre szolidaritás.

Aristide Zolberg társadalomkutató a francia 1968-as események kapcsán az “őrület pillanatának” nevezte azt a pillanatot, amikor úgy érezhetik a tüntetők, hogy minden lehetséges. Lehetőség van a düh, öröm, gúny szabad kifejezésére, a dolgok átnevezésére, mindez erőszakkal párosítva.¹⁴

A 2018. decemberi kormányellenes tüntetéssorozat az Orbán-kormány intézkedései ellen kialakult politikai típusú demonstráció volt, melynek közvetlen előzménye a túllóratörvény benyújtása, valamint a 2018. december 12-i botrányos parlamenti ülésnap volt. Ezen a napon az Országgyűlésben a Jobbik, az MSZP, a DK, az LMP és a Párbeszéd képviselői a törvényhozást sípolással, kiabálással, papírszórással és az elnöki pulpitusra

¹² Less Ferenc: Az alkotmányos jogállam rendőrségének feladatai a politikai demonstrációk biztosításában – nemzetközi kitekintés. Tézisfüzet. NKE Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2017. 11. o.

¹³ Holota Gábor: Tömegkezelés és deszkaláció. Belügyi Szemle 2016/10. 54. o.

¹⁴ idézi Mikecz Dániel: Miért erőszakosak a mostani tüntetések? https://azonnali.hu/cikk/20181218_miert-eroszakosak-a-mostani-tuntetesek (Letöltés ideje: 2021.06.07.)

való feljutás megakadályozásával zavarták meg, hogy ezzel akadályozzák a szavazást.¹⁵ Az ellenzéki képviselők tiltakozása ellenére az Orbán-kormány képviselői több vitatott törvényjavaslatot is elfogadtak, köztük a legproblémásabbat, az ellenzék által rabszolgatörvénynek nevezett munkatörvénykönyv-módosítást.

A rendőri fellépést megkönnyítette, hogy a 2015 óta tartó tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet miatt jóval szélesebbé vált a rendőrség jogköre. Megszokhatták a rendőrök, hogy nem kell indokolnia az igazoltatást, hogy nagyobb hatalmuk van az állampolgár felett – ez persze a másik oldalon gyakran ellenérzést vált ki abban az esetben is, ha a rendőrök szabályszerűen járnak el.

2018. december 13-án a túlóratörvény megszavazása után kezdődött a rabszolgatörvény elleni tüntetés a Kossuth téren, amelyen tízezres nagyságrendű tömeg vett részt. A társadalmi összefogást, egységet is deklaráló demonstráció látszatra a szakpolitikai típusú megmozdulások közé tartozik, de valójában politikai tüntetés volt. Nem korlátozódott egy vagy két szakpolitikai területre, hanem hatással kívánt lenni a politikai, hatalmi viszonyokra, a politikai berendezkedésre.

A decemberi tüntetés jellemzője volt annak spontaneitása is. A tüntetést az ellenzéki pártok hirdették meg, de nem volt kifejezett vezetője a tömegnek. Bárholnan lehetett csatlakozni, így lehetőségük volt a radikálisabb csoportoknak részt venniük a demonstrációkon. A spontaneitás, a vezetés hiánya megkérdőjelezi a fennálló hierarchiákat, tekintélyeket, és az ilyen helyzetben a felszabadult tömegben nagyobb az esély az erőszakra, a rendfenntartókkal való összecsapásra.

Szummer Csaba, a Károli Gáspár Református Egyetem tanszékvezetője szerint a hivatalos program után változott meg a tömeg hangulata és meghatározóvá vált a csöcselék mentalitás. *„A Készenléti Rendőrség elitet képvisel a rendőri állományon belül, a belügyi vezetés valószínűleg kontrasztot akart felmutatni a 2006-os fegyelmetlen és magukra hagyott rendőrök viselkedése és a mostani rendőri válaszok között. technikailag jól képzett hatékonyan irányított rendőri állomány állt szemben a tüntetőkkel, akik szinte rezzenéstelen arccal tűrték a legdurvább provokációkat is. Megjegyzem, ez nem különösebb érdem, minden normális államban ez a rendőrök feladata. A tévészékházban éppen ez a higgadt, megfontolt fellépés hiányzott, amikor a biztonsági őrök durván az utcára lökdöstek két ellenzéki képviselőt. Ez méltatlan és valószínűleg jogellenes viselkedés magyar képviselőkkel szemben.”*¹⁶

A tüntetők vonultak, és a Kossuth téren történtek kisebb összecsapások is. A tüntetők be akartak jutni a Parlament épületébe, de az ott lévő készenléti rendőrök ezt megakadályozták. A tüntetők megdobálták az ott lévő rendőröket, mire a rendőrség gáz-spraivel, könnygázzal és gumibottal oszlatni kezdett. Az alábbi szöveget ismételték a tömegnek: *„A gyűlés elvesztette békés jellegét. Kérjük, határolódjanak el a jogsértést elkövető tömegtől, hogy a rendőrség megtehesse a szükséges intézkedéseket.”* Valamint: *„Jogszabályba ütközik a rendőrök dobálása, rendőrsorral lökdösése”,* illetve még azt, hogy *„Gyűlés területén tilos az arcot eltakarni, pirotechnikai eszközt használni!”*

Egy idő múlva a tüntetők „harciasságát” megunva a rendőrök többször vetettek be könnygázt, fellépésük is határozottabb lett szerda estéhez képest. A könnygáz hatása bő 15

¹⁵ A hangulatot jól jellemzi, hogy Orbán Viktor magához rendelte TEK-es személyi biztosítót. Ez súlyosan ellentmond a Hárszabálynak, mivel fegyveres testület szolgálatban levő tagja nem mehet be az ülésterembe a parlamenti őrség kivételével, különösen fegyverrel nem.

¹⁶ Gacsályi Sára: A tüntetések pszichológiája. https://mandiner.hu/cikk/20180119_a_tuntetesek_pszichologiaja (Letöltés ideje: 2021.06.07.)

perc alatt múlt el. A tüntetők – akik a Parlament egy-két ablakát is bedobták – többször dulakodtak a rendőrökkel.

A rendőröket nem érte készületlenül az összecsapás, mert a közösségi portálok figyelése révén tudomásuk volt arról, hogy a tömeg be akar jutni a Parlamentbe. Az idősebb, tapasztalt rendőrök álltak a sorfal első sorában, a rutintalan fiatalok hátrébb. Látszott rajtuk az ijedtség, mivel nem találkoztak még agresszív tömeggel, olyannal, amelyik támadásra is kész. Az oszlatás alkalmával próbálták felvenni az idősebb rendőrök ritmusát, de többen nehezen tudták a félelmüket elfojtani; a parancsnokoknak külön-külön kellett velük foglalkozniuk, annyira „beszűkültek”.

Ezek a fiatal rendőrök idővel megszokták a tömeg agresszivitását, a feszültség is engedett bennük, ekkor viszont hajlamosabbá válnak kiugrani a sorfalból, bele a tömegbe. Erre kiemelten figyeltek az idősebb rendőrök, nehogy egy kolléga egyedül beszaladjon a tömegbe, testi épségét ezzel veszélyeztetve.

Az esemény után meghallgatott rendőrök elmondása szerint professzionális módon volt kezelve a tömeg a Kossuth téren, a parancsnokok átlátták a helyzetet, megfelelően helyezték el a rendőri egységeket, a hangadók kiemelésre kerültek; ebben nagy segítségükre volt a rádióforgalmazás, amelyben meg tudták jelölni a kiemelő csoport számára a rendőröket dobálókat, valamint a tömeget kiszorították a Kossuth térről. Ennek eredményeként a tömeg szétszéledt a városban, felaprózódott, így már mobil egységekkel lekövethetőek voltak.

A december 16-i MTVA székház előtti demonstráción kevesebben voltak, mint a Kossuth téri tüntetésen. A tömeg megpróbált bejutni az MTVA székházba, de a rendőrség megakadályozta ezt; ennek ellenére tizenhárom ellenzéki parlamenti képviselőnek sikerült bejutni. A rendőrség a székházba nem ment be, mivel az magánterületnek minősül. Az MTVA biztonsági őrsege nem tudta mit tegyen, hiszen parlamenti képviselő közintézménybe bemehet munkája végzése érdekében.

A készenléti rendőrt, akivel beszéltem, az egyik mobil csoportba osztották be. Mint mondta, amikor a tömeg kezdett agresszívvé válni, megerősítették a már ott lévő állományt. Mint mondta, a rendőri egységek szervezettek voltak, a tömegnek nem volt esélye bejutni az épületbe. Amikor egy részük támadóan lépett fel a rendőrökkel szemben, egy másik része a hangadókat kezdte el csitítani. A fiatalabb rendőrök között volt, aki rögtön verekedni szeretett volna, volt, aki csendben figyelte az eseményeket. Alapvetően mindenkinek meghatározták az alparancsnokok a felállítási helyét, kinek ki a párja, ki kire figyel.

Az agresszív tömegből három férfi a rendőrökre támadt, nekirontott a sorfalnak, lökdöste az a falban állókat. A férfiakat – akik közül egyikük az arcát maszkkal eltakarta – a rendőrök kiemelték a csoportosulásból, és bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt előállították. Ezekről a napokról is nyilvánosságra kerültek (média) a rendőri atrocitásokról szóló beszámolók. Olyan fiatalokról van szó, akiket olyan tettek elkövetésével vádoltak, amiket állításuk szerint nem követtek el. Egyikük úgy nyilatkozott, hogy az „átlag rendőrök” alapvetően nem viselkedtek erőszakosan, sőt kifejezetten engedékenyek voltak, ha betartották, amit mondanak, de úgy látta, végig úgy kezelték őket, mint valódi bűnözőket.

A hírek szerint szerdán még 35 embert, majd csütörtökön 16 főt állítottak elő. Vasárnap nem állítottak elő senkit, azonban könnygázt újra bevetett a rendőrség, hétfőn pedig egy embert állítottak elő.

A kiobbant tüntetési hullám erőszakosságának okai között szerepel, hogy új csoportok jelentek meg a tüntetéseken, más volt a tömeg összetétele, mint a korábbi CEU-s megmozdulásokon, vagy például a Tanítanék mozgalom 2016-os tüntetésein. Feltételezhető, hogy ezeknek az embereknek volt tapasztalatuk a rendőrséggel, biztonságiakkal való konfliktusokkal kapcsolatban, vagy volt hajlamuk az erőszakosabb cselekedetekre. A 2006-os forró őszi során is a futballhuligán szubkultúra erőszakossága, tudása miatt került sor a rendőrök bántalmazására, autók felgyújtására. Feltételezhető, hogy a 2018. évi demonstrációkon megjelent radikális jobboldali tüntetők egy része rendelkezett a 2010 előtti tiltakozási tapasztalatokkal, vagy tagja volt a szurkolói szubkultúrának.

Mondandómat a nagy tapasztalattal rendelkező kolléga, Holota Gábor szavaival zárom: *„Az események megfelelő dokumentálása mellett, a megfelelően képzett és felkészített rendőri erők fokozatos és arányos bevetésével elérhetjük, hogy egy tömegrendezvény idején a lehető legkisebb költség, feszültség, illetve a legkevesebb panasz generálásával a lehető legnagyobb biztonságot szolgáljassuk a résztvevők és önmagunk számára is.”*¹⁷

¹⁷ Holota Gábor: i.m. 48-64. o.